

Pataki János

AUTONÓM SZÉKELYFÖLD I.

Marosszék, Miklósvár-Bardócszék

KÖSZÖNTŐ

Köszöntöm Önt, aki kezébe veszi e páratlan albumot! 1920-ban, Trianonban megszületett a világ legigazságtalanabb békéje, amely területének kétharmadától és lakosságának mintegy felétől fosztotta meg az akkori Magyarországot. Ez idézte elő azt a helyzetet, hogy a nemzettársaink egyben a szomszédainkká váltak a határon túl, belekényszerítve őket az őshonos kisebbségi létbe szülőföldjükön. A rendszerváltás hajnalán mindannyian azt gondoltuk, hogy a közép-kelet-európai országokban lezajló változások automatikusan teszik lehetővé a demokratizálódás és europaizálódás keretein belül az országokban kisebbségben élő közösségek számára, hogy elérjék az öngazgatás legmagasabb fokát. Sajnos az átalakulások ezt a reményt nem váltották be. Egy következő lehetőségként ígérkezett az ezredfordulót követő Európai Unió csatlakozás, amely a maga alapértékei – köztük a szubszidiaritás – figyelembevételével ismét megcsillantotta a reményt az autonómia megvalósítására. Az ebben táplált remények ismét szertefoszlottak, hiszen az Európai Unió intézményrendszere szívesebben tekinti az őshonos nemzeti kisebbségi közösségek ezirányú akaratát nemzetbiztonsági kockázatnak, mintsem kinyisson egy olyan kaput, amely a nemzeti kisebbségben élők boldogulását nemcsak gazdasági értelemben, hanem az identitáshoz való jog kiteljesítésének tekintetében is teljeskörűen biztosítja. Ma még az európai közösségi szinten a fogalom meghatározásában sincs világos különbségtétel a bevándorló és az őshonos kisebbségek között, annak ellenére, hogy a lakosság összetétele mára jelentősen átalakult. Erőteljes törekvések vannak a nyugat-európai bevándorló és a kelet-európai őshonos kisebbségi közösségek helyzetének összehasonlítására.

Számunkra fontos kérdés a közösségeink méltányos intézményi alapokon és területi hatalommegosztáson nyugvó fennmaradásának biztosítása.

A magyar állam a magyar nemzet letéteményese. Magyarország rendelkezik azon állami kerettel, amely nélkül a nemzetpolitika megalapozása és működtetése elképzelhetetlen; ez egyben kiemelt felelősséget is ró a magyar államra. Ez a felelősség az Alaptörvényből eredeztethető.

„Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva **felelősséget visel** a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, **közösségi önkormányzataik** létrehozását, a szülőföldön való boldogulását, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.”

A Magyar Köztársaság Országgyűlésének 2010. évi XLV. törvénye a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről a következőképpen rendelkezik: 3. §. A Magyar Köztársaság Országgyűlése kinyilvánítja, hogy a több állam fennhatósága alá vett magyarság minden tagja és közössége része az egységes magyar nemzetnek, melynek államhatárok feletti összetartozása valóság, s egyúttal a magyarok személyes és közösségi önazonosságának meghatározó eleme. Ebből kiindulva az Országgyűlés megerősíti Magyarország meggyőződését a magyar nemzet tagjainak és közösségeinek egymással való kapcsolatuk fenntartására és ápolására, az Európában elfogadott gyakorlatot alapul vevő **közösségi autonómia** különböző formáira irányuló természetes igényének támogatására.

A nemzetpolitika stratégiai kereteiről 2011-ben elfogadott dokumentum a politikai célkitűzések kereteiben rögzíti az autonómia támogatását: A kisebbségi jogegyenlőség legteljesebb eszközrendszerét biztosító autonóm státusok elvben optimális rendezési kereteket kínálhatnak a szomszédos országokban élő magyar nemzeti közösségek belpolitikai helyzetének és anyaországi kötődéseinek rendezésére. Magyarország támogatja a külhoni magyar közösségek területi és/vagy személyi elvű autonómiáját. Elsősorban külhoni magyar pártoknak, a külhoni magyar társadalomnak kell megegyeznie egy autonómia-konceptióban és az ahhoz vezető lépések, út kialakításában.

Magyarország feladata támogatni e koncepciók megvalósításában az adott közösséget, de helyettük nem cselekedhet.

Felfogásunk szerint az autonómia nem cél, hanem a szülőföldön maradás, a megmaradás eszköze. A még többen élő magyar közösségek területi autonómia igényén túl a személyi/kulturális autonómia kérdéseit is a szórvány területek vonatkozásában folyamatosan napirenden tartjuk. Az autonómia, mint a nemzeti ki-

sebbségek és közösségek közösen gyakorolható joga az önrendelkezéshez, két dimenzióban kapcsolódik a nemzetközi joghoz: egyrészt a személyi elvű és területi autonómiaformák, másrészt az egyéni és kollektív kisebbségi jogok tekintetében. A nemzetközi jogban az európai fórumokon az autonómia – személyes és területi egyaránt – a decentralizáció és a szubszidiaritás egyik megvalósulási formája. Az autonómia tehát a nemzetközi jog által elismert kisebbségi jog, mely elsősorban az önrendelkezés és az identitás szabad megválasztásának jogát jelenti.

Fontos lépésnek ítéljük a nemzetközi színterén is a kérdés folyamatos napirenden tartását, melyben kiállunk közösségeink törekvései mellett. A kormány minden erővel támogatja az eredményes megvalósulást, folyamatosan tájékoztatja a Parlament illetékes bizottságának autonómia albizottságát.

A már létező autonóm régiók Európában példaként szolgálnak és elsősorban gyakorlati precedenst jelentenek a magyar közösségek számára igényeik megfogalmazásában. Konkrét autonómiamodell nincs Európában, hiszen valamennyi autonómia a többségi és kisebbségi társadalom megegyezésén múlt, ily módon különbözőek. Mindezek mellett az európai autonómia diskurzus keretében a már létező formák hivatkozási alapot jelentenek. A precedens tekintetében a legjobb

példa a székelyföldi statútumok kérdése, a Székely Nemzeti Tanács és az RMDSZ tervezetéhez is elsősorban a Dél-Tiroli autonómia-statútum szolgált alapul. Mára elmondható, hogy az autonómia igénye tekintetében a magyarság körében egyetértés van.

A határainkon kívül élő közösségeink sorsáért való felelősségvállalás nem csak alkotmányos kötelességünk, hanem nemzetünk, hosszú távú megmaradásunk támogatásának lelkiismereti kérdése is. Minden lehetőséget meg kell ragadjunk, hogy történelmünket, közösségeinket, törekvéseinket a legszélesebb közönség előtt mutassuk be.

Külön köszönet a Székely Nemzeti Tanácsnak, s Izsák Balázs elnök úrnak az eljövendő autonóm Székelyföld megvalósításáért végzett elvégülhetetlen munkájukért. Köszönet Pataki Jánosnak a XXI. század székelyföldi valóság pillanatba merevített bemutatásáért.

Isten áldja Székelyföldet!

Isten tartsa meg a székelyföldi magyarságot!

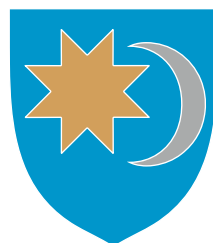
[Handwritten signature]

Dr. Szili Katalin

miniszterelnöki főtanácsadó,
az Országgyűlés volt elnöke

AUTONÓM SZÉKELYFÖLD I.

0 5 10 15km
1:300 000

Marosszék nemzetiségi összetétele:

- teljes lakosság: 282 803 fő
- ebből magyar: 151 626 (a lakosság 53,62%-a)

MAROSSZÉK

MAROSVÁSÁRHELY

Udvarhelyszék nemzetiségi összetétele:

- teljes lakosság: 122 227 fő
- ebből magyar: 113 456 (a lakosság 92,82%-a)

UDVARHELYSZÉK

SZÉKELYUDVARHELY

Miklósvár-Bardócszék nemzetiségi összetétele:

- teljes lakosság: 32 507 fő
- ebből magyar: 23 169 (a lakosság 71,27%-a)

MIKLÓSVÁR-
BARDÓC-
SZÉK

BARÓT

Sepsiszék nemzetiségi összetétele:

- teljes lakosság: 88 034 fő
- ebből magyar: 64 870 (a lakosság 73,69%-a)

SEPSISZÉK

SEPSISZENTGYÖRGY

SZÉKELYFÖLD NEMZETISÉGI ÖSSZETÉTELE:

- teljes lakosság: 804 560 fő
- ebből magyar: 574 846 (a lakosság 71,45%-a)

TERÜLETE: 13 000 km²

GYERGYÓSZÉK

GYERGYÓ-
SZENTMIKLÓS

Gyergyószék nemzetiségi összetétele:

- teljes lakosság: 82 441 fő
- ebből magyar: 54 938 (a lakosság 66,64%-a)

Csíkszék nemzetiségi összetétele:

- teljes lakosság: 117 415 fő
- ebből magyar: 100 315 (a lakosság 85,44%-a)

CSÍKSZÉK

CSÍKSZEREDA

Kézdiszék nemzetiségi összetétele:

- teljes lakosság: 53 506 fő
- ebből magyar: 48 474 (a lakosság 90,60%-a)

KÉZDISZÉK

KÉZDIVÁSÁRHELY

Orbaiszék nemzetiségi összetétele:

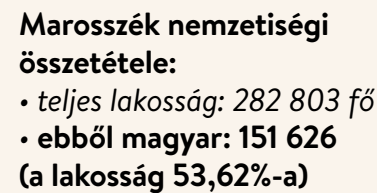
- Teljes lakosság: 25 627 fő
- ebből magyar: 17 998 (a lakosság 70,23%-a)

KOVÁSZNA

ORBAISZÉK

MAROSSZÉK

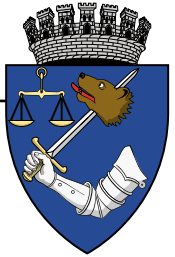
MAROSSZÉK

A Közigazgatási palota és a Kultúrpalota

MAROSVÁSÁRHELY

Csatolt települések:
Remeteszeg, Meggyesfalva

Nemzetiségi összetétel

Teljes lakosság: 134290

Ebből magyar: 57532

Marosvásárhely a székelység ősi „fővárosa”, a mai Maros megye székhelye, kulturális és kereskedelmi központ, az **Autonóm Székelyföld leendő fővárosa lehet.**

A Maros partján elterülő egyik legrégebbi település kialakulását a XI–XIII. század körülre teszik. A **ferences kolostort az 1330-as években alapították**, valamint ebből az időszakból származnak a város nevét említő **első írott források** is, amelyek *Novum Forum Sicularum*, vagyis *Új Székelyvásárhely* néven említik. A város legrégebbiről ismert, vásártartási jogot biztosító kiváltságlevelei Mátyás királytól származtak. A város fejlődése szempontjából a legfontosabb kiváltságlevelet 1616. április 28-án Bethlen Gábor állította ki, mellyel a fejedelem szabad királyi városi rangra emelte a települést. Ugyanebben az időszakban került sor a ma is látható vár építésére, amelyet az 1650-es évekbe be is fejeztek. Az 1658–1661-es tatárjárást veszteségek nélkül átvészelte a város. A Rákóczi-szabadságharc után a várból kilakoltatták a polgári lakosságot, és a mintegy 3,5 hektárnyi, fallal körbevett területet katonai erődde alakították át.

Marosvásárhelyen a fejedelmek korában a rendek összesen 26 alkalommal tartottak országgyűlést, melyek közül kiemelkedő az **1707. április 5–21. közötti**, hiszen **ekkor iktatták be az utolsó „önálló” erdélyi fejedelmet, II. Rákóczi Ferencet**. A város fejlődésén nagyot lendített a Királyi Tábla Marosvásárhelyre történő helyezése 1754-ben. Emellett a sárospataki diákok és tanárok befogadásával 1557-ben létrejövő, majd kollégiummá fejlődő **református iskola** oktatási központ szerepet adott a városnak. A századfordulót követően a nyelvújító **Aranka György**, a könyvtáralapító **Teleki Sámuel**, **Bolyai János**, a magyar matematika koronázatlan fejedelme és apja, a polihisztor **Bolyai Farkas** tanár több-kevesebb ideig falai között lakott.

Marosvásárhely és lakossága számára meghatározóak voltak az 1848–49-es szabadságharc eseményei. A ma is álló és hagyományos ünnepi helyszíneként szolgáló, 1875-ben emelt székely **vértanúk emlékműve** is erről tanúskodik, ugyanakkor számos, már nem létező szobor (Bem, Kossuth, Széchenyi, Petőfi), utcánév- és emléktábla is őrizte a szabadságharc emlékét. A város fejlődését tekintve a XIX. század utolsó és a XX. század első évtizedei mondhatóak a legmeghatározóbb időszaknak, ami egybeesik Bernády György polgármesterségével. A szorgalmazására épített, jórészt szecessziós stílusú épületek ma is meghatározzák Marosvásárhely központjának térszerkezetét,

A várudvar a geodézikus kupolával

kezdődtek. Ennek során újrafedték, illetve restaurálták a várfalakat és a belső épületeket, helyreállították a várudvari sétányokat, parkosítást végeztek, és a templom is megújult.

Hunyadi János szobra

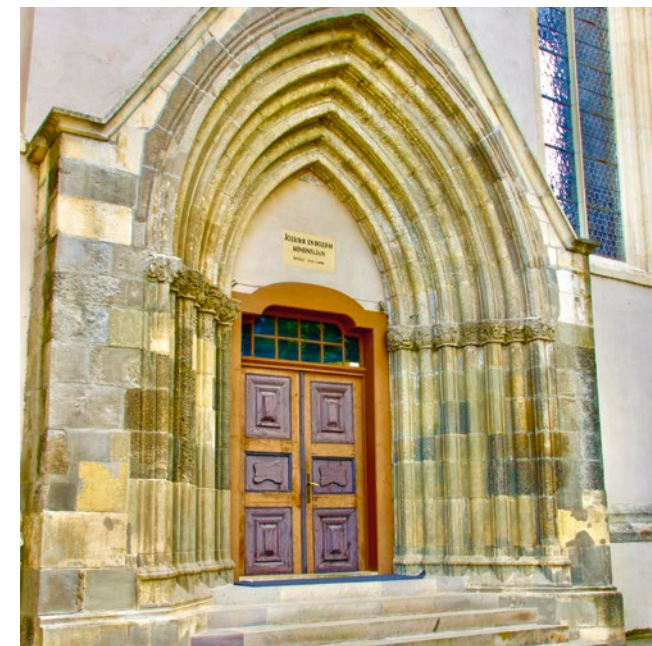
Itt kapott helyett egy, a **Bolyai János** matematikus és hadmérnök geometriájára alapozó **geodézikus kupola**, amely emléket állít a nagyszerű tudósnek. A várban található **Régészeti és Történeti Múzeum**, mely Marosvásárhely és egyben Maros megye sokszínű kulturális örökségének és múltját igyekszik feltárni és bemutatni. A törökverő **Hunyadi János** kormányzó-hadvezér méltó **szobrot** kapott a vártemplom közelében. Deréktól fölfele, páncélban, a melle előtt kardot tartva ábrázolja a híres, legendás hadurat. A Bocskai Vince szovátai szobrász által mintázott karakteres alkotást a Professzorok Batthyány Köre adományozta a városnak.

A Régészeti és Történeti múzeum

A református vártemplom

A vártemplom bejárata

A **református vártemplom** hossza 57, a főhajó magassága 12 méter. A XIV. században a ferences barátok építették, akik **rendházuk** mellett egy ezer férőhelyes zarándoktemplom építését tűzték ki célul. A késő gótika egyik remekművének építését Mátyás király halálának évében, 1490-ben fejezték be. Északon a ma is meglévő gótikus ívű kapun keresztül lehetett átjárni a **kolostorba**, ahol már 1557-ben elkezdődött a **református egyházi oktatás**. A templomot nem kímélték a háborús dűlások, 1602-ben Basta csapatai égették fel, 1658-ban a II. Rákóczi György ellen vonuló törökök támadásakor a templomhajó mennyezete beomlott, az ablakok üvegfestményei és az orgona is elpusztult. Teleki Mihály adományából 1685–93 között részben helyreállították. 1785–1791 között a templom belseje nagy átalakításokon megy keresztül, amelyeket a bécsi származású Anton Türk építőmester vezet. 1789-ben építik

A székekylapu felavatása a település bejáratánál

SZÉKELYVÉCKE

Csatolt települések:
Székelyszállás, Magyarzsákod

Egy hosszanti völgykatlanban levő falu a Kis- és a Nagy-Kü-küllő vízgyűjtő területének vízvásztóján, a Vécke- és a Zsákod-patakok forrásvidékén fekszik. Székelyszállás és Magyarzsákod tartozik hozzá. A községet a zsákodi határban eredő Vécke-patak szeli át. **Első írásos említése 1319-ben történik Weichkefew néven.** Határában az Őrhegyen egykor vár állt. A Tatárvár nevű magaslaton volt a középkori Hoga falu.

A takaros település ma egy igazi **székelyföldi élő skanzen**. Székelyvécke arculatát a **felújított parasztházak** teszik jellegzetessé. Az épített örökséget nem hagyták az enyészet martalékává válni, megmentették, újra lakhatóvá tették a régi házakat, amelyek a falu díszai lettek. **A legrégebbi ház 1848-ban épült.** A községben nincsen egy olyan, az önkormányzathoz tartozó épület sem, ami ne volna teljesen felújítva: a régi óvoda, az iskola, a régi iskola, a kultúrotthonok, a vendégház, a régi váróterem, a ravatalozók, még az üzletek is. Egyszóval a település egy kis **ékszerdoboz a marosi dombok között**. A település bejáratánál hatalmas, az út fölött átívelő faragott székekylapu áll, **Marosszék legnagyobb székekylapuja**.

Nemzetiségi összetétel

Teljes lakosság: 892

Ebből magyar: 757

Szent György harca a sárkánnyal freskó

a sárkány kitátott szájába. Érdekes a lándzsa tartása: a szent nem a fegyver végét fogja ki, hanem könyökét felemelve, behajlított karjával a testéhez szorítja fegyverét az erősebb tartásért. A képmező jobb oldalán apró, sután megrajzolt fákkal jelzett dombon a térdre esve imádkozó királylány látszik. A másik freskó a sírból feltámadó Krisztust ábrázolja.

A szentély legszebb díszét, a **87 kazettából álló mennyezetet** 1625-ben készítette Mezőbándi Egerházi (Képiró) János. A mennyezet 8×11-es osztású, a négyzet alakú kazettákat központi csillag díszíti. A középső négy kazettából egy ládakazetta emelkedik ki, melyre a mennyezet kékre mázolásakor (1982) egy fatáblát szögeztek, és a kazetta latin nyelvű szövegét próbálták rámásolni.

A templomban található a patrónus **Lázár család több síremléke**, a templomi kriptában pihen **Szövérdi Gáspár János**, Bethlen Gábor fejedelem udvarmestere.

A református templom felújítási munkálatai során Árpád-kori templom maradványaira és egy XVII. századi

érintetlen kriptára bukkantak a Maros Megyei Múzeum munkatársai a régészeti kutatások során. Ugyanakkor megtalálták a gótikus ablakok nyomait, és az ilyenkor elmaradhatatlan falkutatás során több freskómaradványt is felfedeztek, illetve honfoglaláskori sírokat, amelyekből egy X-XI. századi S-végű hajkarika és egy ezüsttel átszőtt szövetdarab is előkerült. A kriptát nem falazták be, hanem egy lejáratot építettek hozzá, hogy látható és látogatható legyen.

NYÁRÁDSZEREDA

Csatolt települések:
Kisszentlőrinc, Székelybő, Székelymoson,
Székelysárd, Székelytomp, Demeterfalva, Vece

A város a Kis- és a Nagy-Nyárád összefolyásánál fekszik. A Nyárádmente központja, egykori mezőváros, 1861-ig Marosszék székhelye, régi vásáros helye; szerepét később Marosvásárhely vette át. Később csatlakozott hozzá Siketfalva, Nyárádszentandrásfalva és Nyárádszentanna. Nevét a Nyárád folyóról, illetve a településen szerdánként tartott vásárról kapta. **Első írásos említése 1493-ban történik „Oppidum Zereda” néven.** Mezővárosi ranggal rendelkezett. A városka egyik mai városrészét, Nyárádszentannát az 1332-es pápai jegyzék, *Sancta Ana* néven említi.

Nemzetiségi összetétel

Teljes lakosság: 5554

Ebből magyar: 4452

Itt választották fejedelemmé Bocskai Istvánt 1605. február 21-én.

1745-ig itt tartották Marosszék közgyűléseit és törvényszéki üléseit. 1606-ban már vásárjoga volt, melyet 1790-ben II. Lipót bővített ki, ekkortól már három országos vásárt tartottak. A XIX. században fejlődése megállt, 1876-ban községgé sorolták vissza. 2003-ban vissza tudta szerezni a városi rangot magának. Azóta pedig szép csendesesen fejlődik tovább.

A főtéren található **református templom** a régi gótikus templom köveiből épült 1895-ben, **tornya** 1898-ból való. A mai Nyárádszeredának tulajdonképpen 3 református temploma van. Az előbb említett ún. főtéri templom, a nyárádszentannai és a szentandrásfalvi. Nyárádszentandrásfalva református templomának **székelykapuja** 1723-ból való.

Bocskai István szobra, a Háromszor Avatott Szobor

A református templom a főtéren

A központi park

NYÁRÁDSZENTIMRE

Nyárádszentimre a Nyárádmagyaróst Nyárádszeredával összekötő 135-ös úttól 2,5 km távolságra, a Barót- és Ámé-patak összefolyásánál lévő völgyben fekszik.

A falu nevét először az 1332-es pápai tizedjegyzékben, S. Emericus alakban jegyezték. 1566-ban *Zentyrmeh*, 1567-ben *Zent Imreh* nevű faluról írnak az okiratokban.

Gótikus templomát feltehetően a XIII. században idetelepült lakosok építették Szent Imre herceg tiszteletére, a falu fölé magasodó kis dombra. A falu innen kapta a nevét.

A XVI. századi reformáció idején a templom belsejét átalakították, és a gyülekezet református vallású lett. A veszteségek ellenére a templom megőrizte jellegzetes gótikus vonásait: a **templomablakokat, a támpilléreket, a bejáratot** stb. A falakat freskók díszítették, de ezek nagy részét az évszázados korrózió és a többszöri mészrétegek elpusztították, azonban sikerült restaurálni két **freskótöredéket**, melyek Jézus keresztre feszítését ábrázolják. A 2002-ben végzett felújítás során kerültek elő építészeti kincsei: a **sekrestyeajtó, a szentségtartó fülke**, valamint **korabeli freskótöredékek**. A XX. század elején elbontották az 1676-ban készült festett kazettás famennyezetet, az 1930-as években pedig kénytelenek voltak elbontani az egykori szentély csillagboltozatát is. Az évszázadok során szenvedett kisebb-nagyobb átalakítások

A református templom

A harangláb

Szent Imre szobra

ellenére, a templom máig megőrizte egykori stílusát. A hajó csillagboltozata helyett stukatúrt készítettek, lebontották a diadalívet, ablakokat vágtak a falba, de a templombelső még így is megőrzött egy keveset a középkori hangulatából. A **szószékkorona** 1758-ban készült. A templomban 1820-tól van **orgona**. Az épület mellé – a feljárójának egyik gerendájába vésett évszám tanúsága szerint – 1785-ben készült el a **fa harangláb**.

A templom alatt áll **Szent Imre herceg mellszobra**, melyet születésének 1000. évfordulóján, 2007-ben avattak föl.

ÉRDEKESSÉG

A mondabeli tündérek és ördögök ritka harcainak egyik helyszíne a Nyárádszentimre melletti **Paladomb** volt. A néphit szerint a közeli Paladombon tündérek laktak, ők gondoskodtak arról, hogy a földek mindig bőséges termést adjanak. Azonban évente egyszer ördögök is megfordultak e tájon, akik megpróbálták kiűzni a tündéreket lakóhelyükről. A falu népe lüderceknek hívta ezeket a gonosz lényeket, akikről az emberek kötelességüknek érezték megvédeni a jóságos tündéreket. Amikor az ördögök megtámadták őket, a falusiak az eszüket használták a földöntúli gonoszok ellen: égő faágakat dobáltak a levegőbe, s az ördögök azt hitték, hogy az égiek siettek a tündérek segítségére. Gyorsan eltakarodtak hát a Paladomb környékéről, és nem is tértek vissza soha többé. A tündérek hálából még termékenyebbe tették a földeket Nyárádszentimrén és környékén.

A Medve-tó

SZOVÁTA

Csatolt települések:
Illyésmező, Szakadát, Kópac

Tündérország legszebb vidékeinek egyike a híres szováti üdülőhely, a „székelyföldi Balaton”. Területe két részből áll: a városból és Szováta-fürdőből. Szováta a Keleti-Kárpátok vulkánikus vonulatához tartozó Görgényi-havasok nyugati lábainál, a Mező-havas (1777 m) alatti kis kontakt metamorf medencében, a tengerszint felett 436–610 m magasan terül el. Domborzatát egy kis medence és az azt körülölelő, erdőkkel borított festői szépségű hegyek, dombok alkotják. Székelyföld egyik legfiatalabb települése, 1578-1582 között alakult ki. **Korai okiratos említése 1578**

szepember 13-i dátummal maradt fenn. Az első telepesek azok a sóőr családok voltak, akiket a sóbánya megőrzése céljából telepítettek ide. Városi rangra való emelése 1952-ben történt. A település a székely Örlec nembeli Szovát nemzetségről kapta a nevét, mások szerint a szláv eredetű, magyar Szovát személynévből származik.

A környéken már a rómaiak is bányásztak sót, majd a középkorban is folytatódott a kitermelés. A régi mélyedéseket idővel csapadék és folyóvíz töltötte ki, így keletkeztek az első **sós tavak**. Az elszegényedett szabad székely családokat 1581-ben elűzték, de rövidesen visszatelepültek.

Nemzetiségi összetétel

Teljes lakosság: 10 385

Ebből magyar: 9104

A Medve-tó télen

MEZŐMADARAS

Csatolt település:
Szénáság

Mezőmadaras Marosvásárhelytől 20 km-re északnyugatra fekszik, az Erdélyi Mezőség és a történelmi Székelyföld metszésővezetében, az ún. Székely Mezőségen. A falu a Maros és a Komlód-patak közti dombság névadó községe.

A Feketén az ún. Öregben állt egykor Feketefalu temploma. 1708-ban határában ütköztek meg a Nyúzó Mihály kapitány vezette kurucok a labancokkal. A Vásárostetőn egykor híres vásárokat tartottak.

A falu közepén áll az iktári **Bethlen család kúriája**, melynek utolsó tulajdonosa az Orbán család volt. Kertjében temették el Orbán Károly '48-as főhadnagyot.

A **Bethlen**, majd az **Orbán család** birtoka volt a falu, akik a nemzet szolgálatában nem fáradtak el soha. **Orbán Károly 1848-ból huszár főhadnagyként**, Bem hadseregédeként vette ki a részét. Itt született az **'56-os forradalom** erdélyi mártírja, a **Szoboszlai-féle antikommunista mozgalom** egyik résztvevője, szintén **Orbán Károly**, akit 1958-ban kivégeztek.

Nemzetiségi összetétel
Teljes lakosság: 1299
Ebből magyar: 1003

A Bethlen-kúria

Orbán Károly huszár főhadnagy sírköve

MIKHÁZA

A Nyárad folyó bal partján fekvő falut a nyáradmentei Szentföld központjának tartják.

Első írásos említése 1309-ből maradt ránk: Michasa néven említik. Ekkor már templomos hely volt, a település nyilván ennél jóval korábban, az Árpád-korban keletkezett. Nevét egy becézett Miklós=Mike nevű személynél kapta. Mikháza színmagyar-székely település. Az egyházi élet fontosságát bizonyítja, hogy a Ferences Rendtartomány konventje Mikházán került megrendezésre és a terület legjelentősebb egyházi központja lett. Itt épült fel a **mikházi ferences templom és kolostor**, melynek alapítója **Tholdalagi Mihály** volt. **Az erdélyi Ferences Rendtartomány Csíksomlyó utáni második legnagyobb konventje.**

A településnek 1309-ben már temploma volt. Boszniából jött ferencesek 1635-ben telepedtek meg a faluban. Egyik fő támogatójuk a behívásukat is kezdeményező Tholdalagi Mihály marosszéki főkapitány volt, aki 1635-ben részükre Mikházán házat és telket vásárolt. A Köszvényesről átköltözött szerzetesek **kőkápolnát** és melléje **fakolostort** építettek. Ebben a munkában nagy segítségükre volt Domokos Kázmér szerzetesük, későbbi püspök, aki a magyarul nem beszélő atyák és a nép között a közvetítést vállalta. A zárda életében új korszakot jelentett Kájoni János házfőnökké való kinevezése. Ő 1666-ban lebontatta az akkor meglévő kolostort, s helyére elkezdte építtetni a ma is álló, emeletes kőépületet. Ugyanakkor a kápolnát templommá bővítette. 1669-es távozása után az általa megkezdett munkát utódai folytatták. Az építkezést 1678-ban fejezték be. **Könyvtára mintegy 4000 kötetet számlált.** A kolostor volt a marosvásárhelyi **katolikus gimnázium őse**, 1785-ben helyezték át. **Ferences temploma** 1678-ban épült, 1912-ben átépítették. A templomot nagy kegyelet övezte, hamarosan búcsújáróhely lett. A **Szent István király oltalmába ajánlott templom** nyugati homlokzatán olvasható 1678-es évszám az építkezés befejezésének időpontját jelöli.

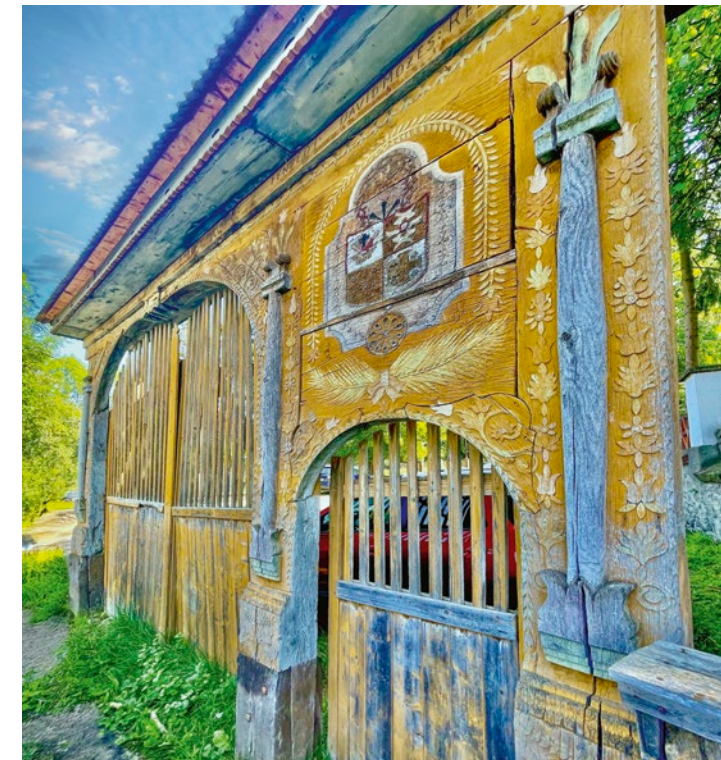
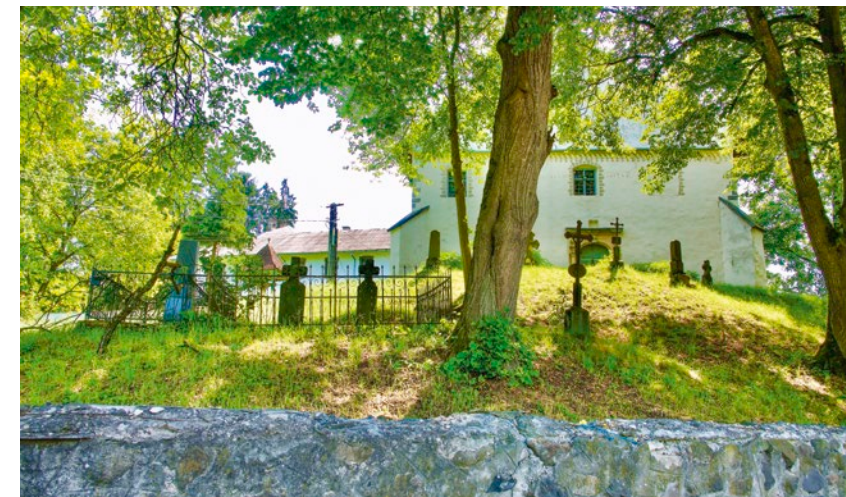

A ferences templom és kolostor épülete

A ferences templom bejárata

A déli, **Szent Ferenc mellékoltár** alatt szerzetesek és az egyházat támogató főúri családok kettős sírboltja található. A templomhajó falán és oszlopain jeles szerzetesek, a csicsókeresztúri Torma család, valamint a báró Bornemisza család **emléktáblái** láthatók. A **nyolcszögű torony** eredetileg elég alacsony volt, a második szintje 1708-ban, a harmadik a XX. század elején épült meg.

VÁRMEZŐ

A Kis-Nyárád (vagy Kiság) és a Nagy-Nyárád (Nagy-ág, vagy Vármező pataka) összefolyásánál fekszik. Nevét a **Várhegyen** (823 m) állt egykori **Vityál várához** mért helyzetéről kapta. A XVIII. század elején báró Bornemissza József kápolnát építtetett ide, amely a XIX. század végére teljesen eltűnt. **Jelenlegi temploma** is hajdanán templom-iskola volt. 1913-ban a hívek építenek egy új kápolnát, amelyet gróf Majláth Gusztáv Károly püspök támogatott. A templom építési költségeinek a felét állta, így 1911-ben elkészülhetett a templom-iskola. Ez a szokatlan elnevezés egy jól működő egyezséget takar. Vasárnap ugyanis a templomban szentmisét tartottak, hétköznap pedig ide jártak a tanulók az egy tantermes iskolába. Vármezőnek 1813-tól volt katolikus iskolája, amelyet 1948-ban államosítottak. A templomban található márványtáblán olvasható, hogy tornya nem az eredeti, 1987-ben ugyanis újjáépítették. Néhány család a XIX. század közepétől telepedik le ide.

Itt van **Erdély legnagyobb pisztrángtenyészeté**. A helyiek leleményességének köszönhetően Vármező mostanában inkább turisztikai központtá válik, egyre többen keresik fel. Az 1896-ban született Lokodi Gergely az első világháborúban a déli fronton szolgált, és onnan hozta a pisztrángtenyésztés ötletét. Családot alapított, és vízfűrész helyezett üzembe. A vállalkozásba betársult a nagytőke, és 1929-ben megalakult a Lokodi et Co. Faipari Rt. 1934-ben Lokodi Gergely kilépett az Rt.-ből, és a végkielégítésből földet vásárolt, halastavakat létesített, és szívárvány pisztránggal népesítette be. A második világháború veszteséget okozott, de 1948-ra a vállalkozás ismét nyereségessé vált. A **Halászcserdében** valami utánazhatatlanul finoman készítik el a halakat, amelyeket a helyi tavakban tenyésztnek, közel már egy évszázada. Nem csoda, hogy a szovátai fürdőközponttól is szívesen átruccanak az emberek egy ízletes halvacsorára. Választhatunk, hogy saját magunk fogjuk ki az áldozatainkat, vagy a konyha megtegye helyettünk. Horgászbotot meg csalt adnak, nem kell semmit sem vinnünk magunkkal. A gyönyörű környezetben lévő vendéglátóhelyen állandóan tömegek étkeznek, különösen hétvégenként.

A katolikus templom

A halászcserda

A várhegy

Az **Égerfás-tóhoz** a falu központjából induló piros pont vezet. Rövid túra, de ez az út vezet a várhoz is, egy adott ponttól meglehetősen meredek. A tó partján fák és bokrok vannak, amelyek behatoltak a tó sekélyebb részeibe. Ahol nincsenek fák, ott nádas alakult ki. A vízből kiemelkedő fatörzsek a Gyilkos-tóra emlékeztetnek. Ám ezek ágakat hajtanak, amelyek zöldellnek. Valószínűleg ez a tó is földcsuszamlás során alakult ki. Innen már nincs messze a vár sem, a tó partjáról látszik a csúcs, amelyen valaha állt. Mára már csak a körvonalai látszanak. Nemrég a környékbeli nyaralók örömeire újraindult a Szovátát Vármezővel összekötő **kisvasút**, mesés szép nyomvonalon. A keskenyvágányú hegyi vasút ma már kuriózum. 1915-ben épült meg a Marosvásárhelyig vezető pálya, a város tüzelővel való ellátására. A **764052-es számú gőzmozdony** egyike az 1949-ben a lengyelországi Chrzanowo gyárában készült 10 darabnak, amelyből 2 az országba érkezett, és 2011-ig a szebeni rak-tárban állt. A vagonok 1953–1991 között készültek. 2023-ban nyílt meg a **Mini**

Nyárád Látogatóközpont. A vasútállomás épületében berendezett látogatóközpontban egy tíz négyzetméteres **terepasztalon** a Nyárádmente és környéke valóság-hű és hiteles **makettjén** mutatják be a Nyárád vidékét. A 81 épületből álló makettegyüttes mellett természetesen helyet kapott a vasút is, amelyen összesen 7 vonat található. A maketten a parajdi sóbánya gyomra, Szováta, a Medve-tó és a szovátai kilátó, a hodosi állatvásár, Nyárádszereda főtere és kirakodóvására, Murokország, a Nyárádmente műemlék templomai: Mikháza, Szentmárton, Berekeresztúr, Nyárádszentimre, Nyárádszentlászló, a Bekecs-hegy a kápolnával, hagyományos paraszti porták, kockás lilium, épülő autópálya, Nyárád menti események és életképek láthatók. Minden szeptember végén hatalmas **Vármezői Hőlégballon Fesztivált** rendeznek.

A Mini Nyárád Látogatóközpont

ÉRDEKESSÉG

Vityál várának tündérei a legenda szerint azért kapták a büntetésüket a sorstól, mert féktelenek voltak. Megépítették a várakat, majd akkora ünnepséget rendeztek, hogy három nap és három éjjel tartott. Viszont a harmadik éjszakán egy nagy vihar támadt, villám csapott a várba, és az teljesen leégett. A tündérek pedig sosem építették újjá a várat, és el is költöztek erről a helyről. A helyi legendák szerint a vár alatt még mindig ott rejtőznek a tündérek kincsei.

MIKLÓSVÁR-BARDÓCSZÉK

BARÓT
BIBARCFALVA
BODOS
KÖPEC
MIKLŐSVÁR
FELSŐRÁKOS

NAGYAJTA
KÖZÉPAJTA

NAGYBACON
SZÁRAZAJTA
KISBACON
MAGYARHERMÁNY
UZONKAFÜRDŐ

BÖLÖN
BÖLÖNPATAK

BARDÓC
ERDŐFÜLE
OLASZTELEK
SZÉKELYSZÁLDOBOS

VARGYAS

APÁCA

ALSÓRÁKOS
MÁTÉFALVA

ÜRMÖS

Nemzetiségi összetétel:
• teljes lakosság: 32 507 fő
• ebből magyar: 23 169
(a lakosság 71,27%-a)

MIKLŐSVÁR-BARDÓCSZÉK

A vártemplom

NAGYAJTA

Csatolt település:
Középajta

Az Olt-folyosó és a Baróti-hegység elődombjainak találkozási vonalán, az Ajta patakának két partján terül el a háromszékiek unitárius szellemi központja, Nagyajta. Ódon **templomukat** várfal övezi, négy szögletében erős bástyák őrködnek. Nagyajta három püspököt is adott az unitáriusoknak, de itt született többek között a híres néprajzkutató és költő, **Kriza János** is. Nagyajta **első írásos említése 1211-ből származik**.

A település legfőbb értéke a Varjúvár dombon magasodó **vártemploma** és az azt övező **vár**.

A vártemplom 1350-ben épült római katolikus szentélyként. 1400 körül lebontották, helyette egy gótikus, kőbordás mennyezetű szentélyt építettek a meglévő hajóhoz, sekrestyekamrával együtt, amelynek ajtaját még ma is láthatjuk. A XV. század végén torony épült hozzá, valamint kerítőfal, melyet később 8 méter magas, bástyákkal ellátott várfalak váltottak fel. A reformáció idején a templom átalakult, az oltárokat eltávolították, a falképeket lemeszelték, később le is vakolták, a sekrestyét lebontották, padokat helyeztek el a szentélyben is, áthelyezve a liturgiai középpontot a szószék és az úrasztala tengelyre. A vártemplom 1617 óta unitárius. A templomhajót a járószinttől Szent László-freskókkal, bibliai jeleneteket és példázatokat megőrkítő falfestményekkel gazdagították a XIV. században, ezek azonban sérültek az évszázadok folyamán. A szószék, a szószékkoronával együtt Romániában a kilencedik, régiségét tekintve. Az emelvény kehely alakú, bábos feljáróval ellátott, a címerpajzsára olasz babérkoszorúban a fiait begyéből etető pelikán látható. A szószékkorona is 1710-ből származik, brassói asztalos-céhes munka, ugyanazzal a pelikán fagrafvánnyal.

A templom déli falán egy vakolatkeretbe foglalt dicsőítő szöveg olvasható, ami a XVII. század első harmadából való. Az orgonát Rieger Ottó orgonaépítő mester készítette el 1912-ben. A virágmotívumokkal díszített karzatmellvédek kazettáit Sütő Béla vargyasi bútorfestő népművész 1966–69 között festette. A tornyot az 1802. október 26-án bekövetkező pusztító erejű földrengés a templomhajóba döntötte, mely magával szakította a hajó boltozatát, lerontotta a nyugati karzatot, és összetörte a padokat is. A földrengés azóta is többször pusztított, legutóbb 1977-ben. A templomot kibővítő XV–XVI. századi késő gótikus építkezések idején egy ovális alaprajzú, kőből épült kerítőfallal övezték. A XVII. század elején a templomot korszerű tornyos védelmi fallal vették körül. Az olaszbástyás-tornyos várfalat az

Nemzetiségi összetétel

Teljes lakosság: 1715

Ebből magyar: 1546

KISBACON

Erdővidék északkeleti részében, Nagybacon és Magyarhermány között a Barót-patak partján fekszik. **Első írásos említéskor 1567-ben** *Kis Baczon* néven szerepel. Vasbányája és vasolvasztó üzeme a XIX. században működött, **Gábor Áron** is itt öntette ágyúgolyóit.

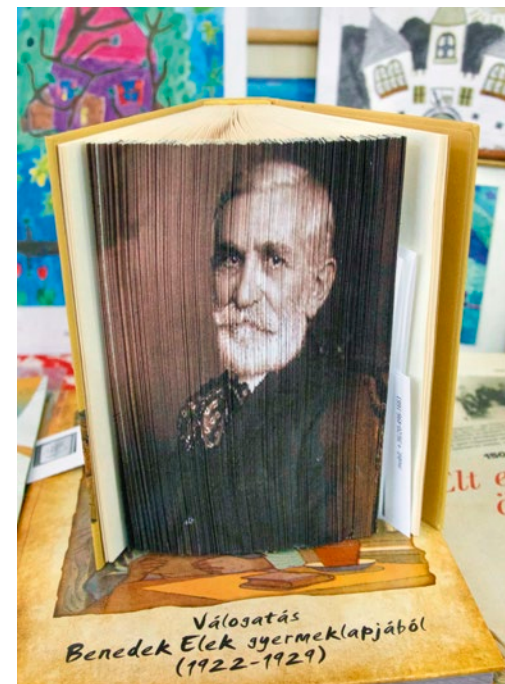
Kisbacon neve mára szorosan egybefonódik a nagy székely mese-mondó **Benedek Elek** nevével. Székely nemesi családban született 1859. szeptember 30-án Kisbaconban, s itt is halt meg 1929. augusztus 17-én.

A **Benedek Elek Emlékház**, Elek apó egykori, klasszicizáló stílusban épült lakóháza 1896-ban épült, s valóságos zarándokhelye a mesét szerető gyermekeknek, irodalomkedvelőknek, turistáknak. Hatalmasra nőtt, közel száz éves fenyősor vezet a házhoz, ezeket a gyönyörű fenyőfákat Benedek Elek ültette. Itt írta műveinek jelentős részét, innen szerkesztette a két világháború közötti Erdély egyetlen magyar nyelvű gyermeklapját, a *Cimborát*. A ma már legendás híró gyermeklapban olyan szerzők írtak, mint Áprily Lajos, Dsida Jenő, Kós Károly, Reményik Sándor, Szentimrei Jenő, Tamási Áron, Karácsony Benő, Sipos Domokos.

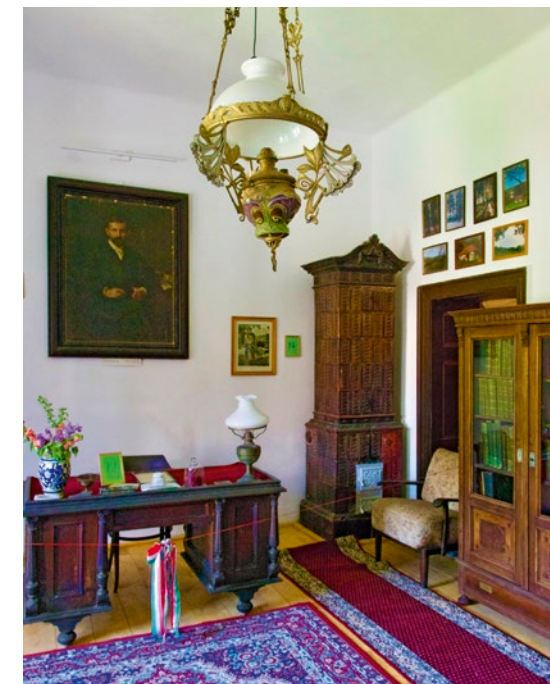
A földszintes udvarház oszlopos tornácának timpanonjában a MARI név olvasható, amely Benedek Elek feleségének, **Fischer Máriának** állít emléket. A Mari-villában nyolc helyiségéből kettő ad helyet az **emlékkiállításnak**. Az ebédlőteremben láthatjuk a régi családi fényképeket, leveleket és kéziratokat. Itt találjuk az évszázados kiadású régi mesekönyveket, a *Cimbora*, *Az Én Újságom*, a *Jó Pajtás* gyermekújságok bekötött gyűjteményeit. A nagyterem mennyezetét a vargasi fafaragó népművész, Máthé Ferenc által faragott impozáns csillár díszíti, itt láthatjuk a régi használati tárgyakat és bútorokat, gyönyörű varrottasokat, sok emlékkoszorút és emlékkönyvet. Átlépve a jobbra nyíló kisebbik szobába találjuk Benedek Elek dolgozószobáját, benne az eredeti íróasztalt, mindazokkal a tárgyakkal, melyek annak idején is ott voltak: író toll, pecsét, ezüst cukortartó és a be nem fejezett utolsó levél. Az íróasztal mögötti falon az 1901-ben készült, Benedek Eleket ábrázoló Karvaly Mór festmény. A villa az örökösök kezében van, most Szabó Réka dédunoka és férje, Szabó István vezetik az emlékházat. A Mari-villa szomszédságában állt a **református templom**, amely 1793–95 kö-

A Benedek Elek Emlékház

Elek apó

A dolgozószoba

A Mari-villa nappalija

AJÁNLÁS

Erdélynek s benne Székelyföldnek mostoha sors jutott osztályrészül mind a Habsburg Birodalomban, mind Nagy-Romániában. A birodalom periferiájára szorítatva **Kazinczy Ferenc** valóságos felfedezőutat bejárva csodálkozott reá Erdély sokrétű gazdagságára, **Petőfi Sándor** pedig rajongásig terjedő szeretettel zárta szívébe a székely földet és a székely népet. A román impérium politikai karanténjából 35 évvel ezelőtt kiszabadult Székelyföldet nagy elődeiéhez hasonló lelkesedéssel és rácsodálkozással fedezi fel és mutatja be újból **Pataki János** négykötetes, látványos és tartalmas albumában. Legyen ez a nagy mű bizonyossága székely népünk törhetetlen életrevalóságának, és művészi értékű megelőlegezése a jobb jövőt ígérő székely autonómiának!

Tőkés László

Tőkés László

az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács
elnöke

ISBN 978-615-02-2107-6

9 786150 221076 >